

Philosophical Analysis of Educational Upheaval Documents Based on the Components of Teachers' Professional Ethics and its Educational Implications

Sina Torkashvand*, Vahideh Moradiyan Mohammadieh**, Susan Keshavarz***

Abstract

The aim of this study was to philosophically analyze the evolutionary documents of education based on the components of teachers' professional ethics and educational implications. In this research, the research method of conceptual analysis and inferential analogy (Frankenna reconstructed model) has been used. For this purpose, based on 8 basic axes of teacher professional ethics and valid indicators have been calculated; The content of educational transformation documents has been examined and analyzed to identify related descriptive and prescriptive propositions, and then a corresponding pattern consisting of goals, principles and methods of teacher professional ethics has been inferred. The research findings indicate some implications for the goals, principles and methods of teacher ethics. Among the goals of a teacher's professional ethics are: achieving happiness and perfection, cultivating a sense of responsibility, gaining competencies, and laying the groundwork for guiding educators. Some of the principles are: the principle of respect, commitment, competence and patience. Among the methods, we can mention the method of moral modeling, belief in belief, transcendence of existential affairs, and gradualness and continuity. The results of the research show that the evolutionary documents of education are in accordance with the axes of teacher professional ethics and efforts should be made to teach new professional ethics to new teachers.

Keywords

professional ethics, teacher, education, transformational documents.

* PhD in Philosophy of Education, Kharazmi University of Tehran, Tehran, Iran (Responsible Author)

sina.torkashvand663@gmail.com,

** PhD student in Philosophy of Education, Islamic Azad University, Torbat Heydariyeh Branch, Mashhad.

v.moradiyan@yahoo.com

*** Associate Professor of Philosophy of Education, Kharazmi University of Tehran.
ss.keshavarz@yahoo.com

تحلیل فلسفی اسناد تحولی آموزش و پرورش بر اساس مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان و دلالت‌های تربیتی آن

سینا ترکاشوند^{*} و حیده مرادیان محمدیه^{**} سوسن کشاورز^{***}

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل فلسفی اسناد تحولی آموزش و پرورش بر اساس مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان و دلالت‌های تربیتی انجام شده است. در این پژوهش از روش پژوهش تحلیل مفهومی و قیاس استنتاجی (الگوی بازسازی‌شده فرانکنا) استفاده شده است. بدین منظور، اخلاق حرفه‌ای معلم و شاخص‌های معتبر آن بر اساس هشت محور اصلی احصا گردید، محتوای اسناد تحولی آموزش و پرورش برای شناسایی گزاره‌های توصیفی و تجویزی مرتبط، بررسی و تحلیل شد و سپس، متناظر با آن، الگویی متشکل از اهداف، اصول و روش‌های

^{*} دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران.

sina.torkashvand663@gmail.com

^{**} دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه، مشهد.

v.moradiyan@yahoo.com

^{***} دانشیار گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران.

ss.kedhavarz@yahoo.com

اخلاق حرفه‌ای معلم به دست آمد. یافته‌های پژوهش بیانگر دلالت‌هایی در اهداف، اصول و روش‌های اخلاق حرفه‌ای معلم است. شماری از اهداف اخلاق حرفه‌ای معلم عبارت‌اند از: دستیابی به سعادت و کمال، پرورش مسئولیت‌پذیری، کسب شایستگی‌ها و زمینه‌سازی برای هدایت متریان. بعضی از اصول عبارت‌اند از: احترام، تعهد، شایسته‌محوری و شکیبایی. از روش‌ها نیز می‌توان به اسوه‌سازی اخلاقی، باورسازی ایمانی، تعالی شئون وجودی و تدریج و مداومت اشاره کرد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اسناد تحولی آموزش و پرورش بر محورهای اخلاق حرفه‌ای معلم منطبق است و باید برای آموزش اخلاق حرفه‌ای معلم به نومعلمان همت گماشت.

کلیدواژه‌ها

اخلاق حرفه‌ای، معلم، آموزش و پرورش، اسناد تحولی.

مقدمه

مدتی است مفهوم اخلاق حرفه‌ای (Professional Ethics) در کشورهای مختلف و در گروه‌های شغلی و حرفه‌های مختلف مورد توجه قرار گرفته و تلاش‌هایی برای تدوین مبانی و استانداردهای اخلاقی صورت گرفته است. بر مبنای تقسیم‌بندی اخلاق به نظری و عملی، اخلاق حرفه‌ای در زمره اخلاق عملی قرار می‌گیرد و به چگونگی رفتار، ادب و عمل شخص هنگام انجام حرفه خود می‌پردازد. البته اخلاق عملی با اخلاق نظری در تعامل است و به نوعی بنیان اخلاق عملی در اخلاق نظری نهفته است. بووای معتقد است اخلاق حرفه‌ای، بخشی از اخلاق عملی است؛ زیرا تعهدات حرفه‌ای در نهایت، تعهداتی اخلاقی هستند. اما جدا از اخلاق، تعهدات حرفه‌ای، به طور متداول، پیش‌فرض‌های خاص مربوط به عمل محسوب می‌شوند (Bowie, 2003).

تعاریف گوناگونی برای اخلاق حرفه‌ای ارائه شده است، اما همه متخصصان این حوزه معتقدند اخلاق حرفه‌ای، دو مفهوم را در بر می‌گیرد: خلق و خوی حرفه‌ای و دانشی که درباره مسائل اخلاق حرفه‌ای در کسب و کار بحث می‌کند. فرامرزقراملکی معتقد است:

«اخلاق حرفه‌ای مجموعه‌ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری است که رفتار افراد و گروه‌ها را تعیین می‌کند. در حقیقت، اخلاق حرفه‌ای یک فرایند تفکر عقلایی است که هدف آن محقق کردن این امر است که در سازمان چه ارزش‌هایی را چه موقع باید حفظ و اشاعه نمود. اخلاق حرفه‌ای، نوعی تعهد اخلاقی و وجدان کاری در قبال هر نوع کار، وظیفه و مسئولیت است. اخلاقی بودن در حرفه حاصل دانستن، توانستن و نگرش است» (فرامرزقراملکی، ۱۳۸۵، ص ۱۱۰).

همچنین، اخلاق حرفه‌ای، حوزه‌ای تخصصی در دانش اخلاق است که به بیان مسئولیت‌های اخلاقی افراد و نگاه‌ها در مشاغل و نیز تحلیل مسائل اخلاقی در کسب و کار می‌پردازد (امام، ۱۳۸۶، صص ۲۵۶، ۲۵۷ و ۲۷۱).

حاکمیت اخلاق حرفه‌ای، منافع زیادی برای سازمان‌ها و افراد، از بعد داخلی (جنبه‌های بهبود روابط، ارتقای تفاهم و کاهش تعارضات، افزایش تعهد و مسئولیت‌پذیری و کاهش هزینه‌های ناشی از نظارت) دارد و در بعد بیرونی نیز از راه افزایش مشروعیت سازمان و اقدامات آن، التزام اخلاقی در توجه به ذی‌نفعان و... بر توفیق سازمانی تأثیر می‌گذارد (بیک‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۵۵).

از طرفی، رعایت اخلاقیات و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی به یکی از مهم‌ترین ارکان مورد توجه سازمان‌ها تبدیل شده است؛ چراکه امروزه اصول اخلاقی، بخشی از سیاست‌های رسمی و فرهنگ غیررسمی سازمان‌ها شده است (صالح‌نیا و توکلی، ۱۳۸۸، ص ۶۶).

لذا انجام چنین پژوهشی، به شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان منجر می‌شود و کمک می‌کند تا با توجه به چشم‌انداز اسناد تحولی آموزش و پرورش، معلمانی اخلاق‌محور، باصلاحیت و مسئولیت‌پذیر تربیت کرد.

پژوهش‌های گوناگونی درباره اخلاق حرفه‌ای معلم در داخل و خارج کشور انجام شده است که در ادامه به شماری از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

کالج معلمان اونتاریو، در پژوهشی به تبیین مجموعه استانداردهای اخلاقی برای معلمان پرداخته است (Ontario College of Teachers, 2011). در این پژوهش، بعضی از استانداردهای اخلاقی حرفه معلمی بیان شده که عبارت‌اند از: مراقبت به معنی دلسوزی، پذیرش، علاقه‌مندی و بینش داشتن درباره تدارک و پرورش استعدادها بالقوه دانشجویان؛ اعتماد به معنی رعایت بی‌طرفی و انصاف؛ شفاف بودن؛ صداقت در ارتباط با دانشجویان، افراد حرفه‌ای، والدین، همکاران و دیگران.

نانگ و چان، پژوهشی با عنوان «اهمیت اخلاق و مهارت‌های اخلاقی و حرفه‌ای معلمان تازه‌کار» انجام داده‌اند (Ngang & Chan, 2015). یافته‌های کمی آن‌ها نشان می‌دهند که اخلاق و مهارت اخلاقی و حرفه‌ای برای معلمان تازه‌کار، پس از مهارت‌های کارآفرینی در محل کار، در جایگاه دوم قرار دارد. با این حال، یافته‌های کیفی با داده‌های کمی مخالف‌اند و مدیران مدرسه معتقدند بیشتر معلمان تازه‌کار از اصول اخلاقی و مهارت‌های اخلاقی و حرفه‌ای بی‌بهره‌اند.

شمار دیگری از پژوهش‌ها در این باره عبارت‌اند از:

«تبیین مؤلفه‌های تربیت اخلاقی فراگیران و تحلیل جایگاه آن در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» از غلام‌پور و همکاران (۱۳۹۹)؛ «اخلاق حرفه‌ای در مدرسه» از فرامرزق‌راملکی و همکاران (۱۳۹۵)؛ «بررسی اخلاق حرفه‌ای معلمی از منظر شهید مطهری» از مصلحی نوش‌آبادی (۱۳۹۲)؛ «بررسی مبانی دینی اخلاق حرفه‌ای معلمان از دیدگاه اندیشمندان مسلمان» از گودرزی (۱۳۸۸)؛ «راهکارهای

نهادینه کردن اخلاق حرفه‌ای در سازمان‌ها از دیدگاه آموزه‌های دینی» از حسینی و عباسی (۱۳۹۱)؛ «مدرسه‌ای که من دوست دارم» از حاجی‌بابایی و کشاورز (۱۳۹۱)؛ «بررسی میزان رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش در اعضای هیئت‌علمی دانشگاه شاهد» از فرمehنی فراهانی و بهنام جام (۱۳۹۱).

اگرچه همه این پژوهش‌ها به‌نحوی با اخلاق حرفه‌ای مرتبط‌اند، موضوع هیچ‌یک درباره تحلیل فلسفی اسناد تحولی بر اساس مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان نیست و با هدف احصای اهداف، اصول و روش‌های نهادینه کردن اخلاق حرفه‌ای انجام نشده‌اند.

علی‌رغم چشم‌انداز اسناد تحولی آموزش و پرورش و انتظاراتی که از معلم در افق ۱۴۰۴ وجود دارد، در موضوع تبیین مؤلفه‌ها و احصای اهداف، اصول و روش‌های نهادینه‌سازی اخلاق حرفه‌ای غفلت شده است. لذا پژوهش حاضر درصدد پاسخ‌گویی به این سؤال است:

بر مبنای تحلیل اسناد تحولی آموزش و پرورش چه اهداف، اصول و روش‌هایی را می‌توان برای تدوین اخلاق حرفه‌ای معلمان احصا کرد؟

الف) محورهای عمده اخلاق حرفه‌ای معلم

در این بخش، برای شناسایی مهم‌ترین محورها و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم، دو منبع مبنای قرار گرفته است. این منابع شامل کتاب‌ها و مقالات شهید مطهری و فرامرزقراملکی درباره اخلاق حرفه‌ای است. این دو اندیشمند، از صاحب‌نظرانی هستند که هم در مقام نظر به بیان بنیان‌های فلسفی اخلاق حرفه‌ای پرداخته‌اند و هم در مقام عمل (در جایگاه معلم) آن‌ها را کاربردی کرده‌اند. در ادامه، ابتدا مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم تبیین می‌شوند و سپس، با توجه به این مؤلفه‌ها به تحلیل محتوای اسناد تحولی آموزش و پرورش پرداخته می‌شود.

۱- معنویت‌گرایی و کرامت‌بخشی

در اندیشه دینی همواره تعلیم، تهذیب، دانایی و دین‌داری، همزاد و همراه بوده‌اند و تاکید کتاب آسمانی قرآن مکرراً بر تهذیب و تعلیم به منزله دو رسالت بزرگ پیامبران است (محمدی و گل‌وردی، ۱۳۹۲). لذا اخلاق حرفه‌ای توحیدی نیز در قلمرو اخلاق دینی معنا می‌یابد و شاخص‌های مسئولیت در برابر خداوند، تهذیب نفس و قرب الی‌الله، رضای خداوند، پرورش حس دینی، نیت درونی، التزام قلبی و... موضوعیت می‌یابند. بر این مبنا که خداوند متعال را ملاک نهایی ارزش‌ها بدانیم، شاخص خوب، رفتار نزدیک‌کننده به خدا و شاخص بد، رفتار دورکننده از خداست. این ملاک، علاوه بر تعریف باید‌ها، به آن‌ها قداست هم می‌بخشد. قدسی‌بودن ارزش‌ها، ضامن اجرایی اخلاق است. اخلاق از این طریق با سطح متعالی در حیات آدمی ارتباط می‌یابد (فرامرزق‌املکی، ۱۳۸۵، ص ۳۵۹).

۲- تعامل (رفتار ارتباطی)

رفتار ارتباطی بر پایه طرف ارتباط، چهار گونه است: رفتار من با خدا (اخلاق عبودیت یا قدسی)، رفتار من با خودم (درون‌شخصی)، رفتار من با دیگر انسان‌ها (بین‌شخصی) و رفتار من با دیگر امور زیست‌محیطی و حیوانی (برون‌شخصی) (فرامرزق‌املکی و همکاران، ۱۳۹۵). شاخص‌های این محور عبارت‌اند از: خوش‌رویی، محبت، احترام متقابل، تزکیه نفس، دلسوزی، کلام مهربانانه، رفتار خوب با موجودات و طبیعت و... در این میان، رفتار ارتباطی درون‌شخصی، نقش زیرساختی دارد. کسی که خود را بشناسد، خدا را نیز می‌شناسد. در بیشتر موارد، با دیگران همان‌طور رفتار می‌کنیم که با خود رفتار می‌کنیم. کسی که احترام به خود، به منش او تبدیل نشده باشد، نمی‌تواند به‌نحو پایدار به دیگران احترام بگذارد.

۳- عدالت

عدالت نیز یکی از مهم‌ترین محورهای اخلاق حرفه‌ای معلمی است. از جمله شاخص‌های عدالت در اخلاق حرفه‌ای معلم عبارت‌اند از: انصاف در قضاوت‌ها و پاداش‌ها، تقسیم مسئولیت‌ها، نگاه یکسان به همه دانش‌آموزان و ... شهید مطهری معتقد است رعایت نکردن عدالت یعنی تبعیض‌ها و تفاوت گذاشتن‌ها، که روح یک عده را که محروم شده‌اند، فشرده و آزرده و کینه‌جو و انتقام‌جو می‌کند و روح عده دیگر را که برخوردار هستند، لوس و کم‌حوصله و بیکاره و اسراف‌کن می‌کند. بر اساس دیدگاه‌های شهید مطهری، اعتدال، اصلی است که هم مربی و هم مربی باید آن را رعایت کنند تا نسل آینده بر اساس بی‌عدالتی معلم دچار بیماری‌های اخلاقی نگردند (مطهری، ۱۳۷۴، ص ۴۷).

فرامرزقراملکی نیز معتقد است عدالت فراگیر، بی‌تردید یکی از مهم‌ترین اصول راهبردی اخلاق حرفه‌ای است و در آموزه‌های دینی نیز برقراری آن را هدف نبوت تلقی کرده‌اند. اما عدالت، ملاک نهایی اخلاق نیست؛ زیرا اولاً عدالت، همه احکام اخلاقی را تبیین نمی‌کند؛ برای مثال، تفضل فراتر از عدالت، فداکاری و ایثار، عشق و... را نمی‌توان با ترازوی عدالت سنجید. ثانیاً عدالت خود برای تبیین شدن، محتاج ملاک است (فرامرزقراملکی، ۱۳۸۵، ص ۳۵۲).

۴- پرورش فضایل اخلاق

از جمله شاخص‌های فضایل اخلاقی که حرفه معلمی ایجاب می‌کند، عبارت‌اند از: فروتنی و عمل به علم، دلسوزی، احترام، نقدپذیری، خودانتقادی، دوری از حسد، انصاف در داوری حرفه‌ای، استقلال فردی، پرورش عقل عملی، عدم بخل، امانت‌داری، سخاوت علمی، روحیه آموزش‌پذیری، صداقت، صبر و بردباری، تواضع علمی، رازداری، سعه صدر و... کسب فضایل و زدودن رذایل، کاری سخت و طاقت‌فرسا است (مطهری، ۱۳۷۸؛ فرامرزقراملکی، ۱۳۸۶).

اینجاست که نقش مهم مسلک‌های اخلاقی، آشکار می‌شود. جامع‌ترین و در عین حال، آسان‌ترین شیوه اخلاقی در کسب فضایل و زدودن رذایل همان مسلک توحیدی است. نقش توحید در دفع رذایل این است که با اعتقاد عمیق به توحید، دیگر جایی برای رذایل باقی نمی‌ماند. در واقع، توحید دافع رذایل است، نه رافع آن.

۵- اهتمام به پرورش اندیشه

یکی دیگر از محورهای اخلاق حرفه‌ای معلم، تلاش برای پرورش اندیشه متریان است. از جمله شاخص‌های این محور عبارت‌اند از: پرورش تفکر انتقادی، دادن آزادی بیان به متریان، حقیقت‌جویی، دادن فرصت پرسشگری به متریان، خلاقیت و... دین اسلام بر مسائلی از قبیل علم‌آموزی و تعقل، تأکید فراوانی کرده و علاوه بر آن، درباره خصوصیات علمی که انسان‌ها باید در پی فراگیری آن‌ها باشند نیز به تفصیل سخن گفته است. از دیدگاه شهید مطهری، پرورش عقل با مسئله علم‌آموزی متفاوت است. تعلیم یعنی یاددادن و متعلم فقط یادگیرنده است؛ مغز او به منزله انباری است که یک سلسله معلومات در آن ریخته می‌شود. در حالی که هدف باید بالاتر باشد و آن این است که معلم، نیروی فکری متعلم را پرورش و استقلال بدهد و قوه ابتکار او را زنده کند (مطهری، ۱۳۷۴، ص ۱۸).

۶- اعتدال‌گرایی

اعتدال‌گرایی نیز یکی از محورهای اخلاق حرفه‌ای معلم است و شاخص‌های آن عبارت‌اند از: پرهیز از تحجر، پرهیز از افراط و تفریط، الگوسازی و... قرآن کریم، از زبان لقمان، در مقام نصیحت به پسرش می‌گوید: ﴿وَأَقِمْ فِي مَشِيكَ وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾؛ پسر! در راه رفتن، اعتدال را رعایت

کن و از صدای خود بکاه [یعنی هرگز فریاد مزین، بلکه به‌طور معتدل سخن بگو] که زشت‌ترین صداها، صدای خران است» (لقمان، ۱۹). شهید مطهری اعتقاد داشت اعتدال در تفکر و عمل، در عرصهٔ معلمی نیز ضروری است. چنانچه معلم از اعتدال اخلاقی برخوردار نباشد، نه تنها در زندگی دچار پریشانی خاطر می‌شود، بلکه در جو کلاس هم تأثیر می‌گذارد و روند تدریس را از سلامت خارج می‌کند (مطهری، ۱۳۷۸، ص ۵۵).

۷- مسئولیت‌پذیری

مسئولیت‌پذیری از محورهای اصلی در اخلاق حرفه‌ای معلم است. از جمله شاخص‌های مسئولیت‌پذیری عبارت‌اند از: تعهد کاری، پرهیز از اتلاف وقت، نظم، دغدغه‌مندی، پایبندی به سوگند معلمی، اهتمام عملی به وظایف معلمی و ...

۸- شکوفایی استعدادها

محور اساسی دیگر، پرورش استعدادهای نهفته در وجود آدمی است. شاخص‌های این محور عبارت‌اند از: تقویت قوای حسی و عقلانی متربیان، التفات به تفاوت سطح فکری متربیان، تلاش برای پیرایش روح متعلم، پرهیز از دادن القاب زشت به دانش‌آموزان، احترام به استقلال فکری متعلم، پرورش حس دینی متربیان و ... به‌طور کلی، تربیت یک تفاوت عمده با صنعت دارد و بنا بر همین تفاوت، انسان می‌تواند هدف تربیت را بشناسد. شهید مطهری، در بیان تفاوت صنعت و تربیت، صنعت را به معنی «ساختن» در نظر گرفته، اما دربارهٔ تربیت می‌گوید: «عبارت است از پرورش دادن؛ یعنی استعدادهای بالقوهٔ درونی هر فرد را پرورش دهیم و به فعلیت درآوریم و لهذا تربیت فقط در مورد جاندارها صادق است» (مطهری، ۱۳۷۴، ص ۵۶-۵۸).

ب) جایگاه معلم و اخلاق حرفه‌ای او در اسناد تحولی آموزش و پرورش

در این بخش، متناظر با محورها و مؤلفه‌های تبیین‌شده اخلاق حرفه‌ای معلم، به تحلیل فلسفی محتوای اسناد تحولی آموزش و پرورش پرداخته‌ایم.

یکی از مهم‌ترین گزاره‌های مبانی دین‌شناختی سند تحول بنیادین این است که باید جمعی از افراد نسبتاً رشدیافته هر جامعه، برای هدایت دیگران در مسیر قرب الی‌الله، زمینه‌های اجتماعی و اخلاقی هدفمند تکوین و تعالی مستمر را فراهم آورند تا ایشان با کسب شایستگی‌های فردی و جمعی لازم، برای درک موقعیت خود و دیگران و کوشش مداوم برای اصلاح آن بر اساس نظام معیار ربوبی، برای تحقق مراتب حیات طیبه در همه ابعاد آماده شوند (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۸۹، ص ۱۱۷). لذا برای فهم بهتر جایگاه معلم و اخلاق حرفه‌ای او در اسناد تحولی آموزش و پرورش لازم است که به تحلیل مفاهیم تربیت، حیات طیبه، مدرسه صالح، مرییان، شایستگی‌های پایه و... مورد اشاره در مبانی نظری پرداخته شود.

«تربیت در تعریف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، عبارت است از فرایند تعاملی زمینه‌ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت متریان، به صورتی یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی، به منظور هدایت ایشان در مسیر آماده‌شدن جهت تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد» (همان، ص ۲۱۶).

در این تعریف مفاهیمی به کار برده شده است که به خوبی با محورهای اخلاق حرفه‌ای معلم تبیین می‌شوند؛ اولین مفهوم «تعامل و ارتباط» است. تعامل، جوانب گوناگونی دارد: تعامل با خود، با خدا، با دیگران، با محیط زیست و... که فرایند تربیت و اخلاق حرفه‌ای معلم باید به آن‌ها پردازد. تعامل معلم می‌تواند چندجانبه باشد و به تبع، اخلاق حرفه‌ای را تحت تأثیر قرار دهد. تعامل با خود، اصلی‌ترین جنبه تعامل است؛ چراکه به شناخت خود و بالاتر از آن، شناخت خداوند و دیگر موجودات منجر می‌شود.

«زمینه‌سازی» نیز یکی از محورهای اخلاق حرفه‌ای معلم است که در تعریف سند تحول از تربیت بدان پرداخته شده است. زمینه‌سازی نیز دارای دو بعد اصلی است؛ یکی، زمینه‌سازی معنوی و تعالی و دیگری، زمینه‌سازی شکوفایی استعدادهای متریان. این زمینه‌سازی باید یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی باشد تا بتواند به رشد معنوی و جسمی متریان کمک کند. لذا مربیان باید رفع موانع موجود و بلکه مقدم بر آن، دفع موانع محتمل الوجود (یعنی پیشگیری از تحقق یا اثرگذاری آن‌ها) را - البته با کمک عوامل اجتماعی سهیم و مؤثر و حتی الامکان با مشارکت فعال خود متریان - در دستور کار خویش قرار دهند، والا بدیهی است که تلاش مربیان برای تحقق اهداف فرایند تربیت به ثمر نخواهد رسید.

«هدایت» نیز مفهومی است که در بردارنده اخلاق حرفه‌ای معلم است. هدایت دو نوع است؛ تکوینی و تشریحی. هدایت تکوینی مخصوص خداوند و شامل تمام موجودات است، اما هدایت تشریحی مختص انسان است و در مرحله اول، پیامبران و امامان علیهم‌السلام و در مرحله دوم، همه افراد جامعه بالاخص معلمان را شامل می‌شود؛ چراکه معلمان هم نقش هدایت‌گری دارند. لذا هدایت‌گری، بخش اصلی اخلاق حرفه‌ای معلم است که متریان را برای شناخت کرامت انسانی خود و دستیابی به سعادت مهیا می‌سازد.

«تحقق آگاهانه و اختیاری»، از دیگر مفاهیم مرتبط با اخلاق حرفه‌ای معلم است. معلم با اجبار و زور نمی‌تواند متریان را به سوی مراتب حیات طیبه سوق دهد، بلکه با روشن‌گری و اهتمام به قوه عقل و اندیشه متریان، زمینه را برای تحقق مراتب کمال فراهم می‌آورد. اخلاق حرفه‌ای معلم ایجاب می‌کند که متریان را از موهبت عقل و اندیشه آگاه سازد تا خود راه درست و طیب را پیدا کنند.

«حیات طیبه» از مفاهیم دیگری است که با اخلاق حرفه‌ای معلم در ارتباط است؛ چراکه حیات طیبه، مفهومی یکپارچه و کلی است که همه ابعاد فردی و اجتماعی زندگی انسان را در بر می‌گیرد و شئون گوناگونی دارد که در ارتباط و تعامل با

همدیگر و با محوریت شأن اعتقادی، عبادی و اخلاقی محقق می‌شود (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۸۹، ص ۸۵). بر همین اساس، رسیدن به حیات طیبه در گرو وجود مریانی اخلاق مدار است که با اخلاق حرفه‌ای و مسئولیت‌هایشان آشنا باشند و به تعامل مستمر با یکدیگر پردازند.

«کسب شایستگی‌های پایه» نیز از دیگر مفاهیم مرتبط با اخلاق حرفه‌ای معلم است. از جمله شایستگی‌های پایه، عدالت است که از محورهای اخلاق حرفه‌ای معلم است. «منظور از شایستگی‌ها مجموعه‌ای ترکیبی از صفات، توانمندی‌ها و مهارت‌های فردی و جمعی ناظر به همه جنبه‌های هویت (در ابعاد فردی و جمعی) است که متریان در جهت درک موقعیت خود و دیگران و عمل فردی جمعی برای بهبود مستمر آن بر اساس نظام معیار اسلامی، باید این گونه شایستگی‌ها را کسب کنند» (همان، ص ۱۲۸). در این میان، شایستگی‌های اخلاقی که شامل رعایت تقوا در تمام شئون زندگی، تعهد به ارزش‌های اخلاقی، ارزش قائل شدن برای کار و معاش حلال و... می‌شود، مختص متریان نیست؛ بلکه معلمان در درجه اول ملزم به شایستگی‌های اخلاقی باشند تا بتوانند متریان را به صفات اخلاقی متصف کنند.

همچنین، در بند «هدف‌های کلان» سند تحول بنیادین، یکی از هدف‌های کلان نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران چنین است: «تربیت انسانی موحد و مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت و...» (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ص ۱۴). در این هدف کلان، هم بر کسب فضایل اخلاقی و هم بر مسئولیت‌پذیری و شاخص‌های آن تأکید شده است.

در سند زیرنظام تربیت معلم و تأمین نیروی انسانی، در قسمت راهکار ۱/۲، برنامه‌هایی برای تحقق این اهداف تربیتی بیان شده است: «تدوین برنامه‌های عملیاتی لازم در راستای ترویج، تقویت مستمر و تحکیم فضایل اخلاقی در محیط‌های تربیتی

با استفاده از تمام ظرفیت‌های آموزشی و تربیتی با تأکید بر اولویت کرامت و عزت نفس و شجاعت، حیا و عفت، صداقت، مسئولیت‌پذیری و نظم در تمام دوره‌های تحصیلی» (برنامه زیرنظام تربیت معلم و تأمین منابع انسانی نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی ج.ا.ا، ۱۳۹۸، ص ۱۹). آرمان تربیت، تحقق ذات واقعیت در وجود خویشتن و کسب شایستگی برای دستیابی به مراتبی از حیات طیبه است (همان، ص ۳۸۰).

اهداف مندرج در سند زیرنظام تربیت معلم و نیروی انسانی به‌خوبی محورها و وظایف و مسئولیت‌های اخلاق حرفه‌ای معلم را ترسیم کرده است. برنامه‌ها و فرایندهای تربیت مربیان در سند زیرنظام تربیت معلم و نیروی انسانی بدین صورت است که باید رشد حرفه‌ای را به‌طور همه‌جانبه و در ابعاد مختلف، در پنج سطح دانش، گرایش، رفتار، صفات و هویت مورد توجه قرار داد.

در جدول زیر، بر اساس تحلیل محتوای اسناد تحولی و بر اساس الگوی استنتاجی فرانکنا، گزاره‌های توصیفی و تجویزی اخلاق حرفه‌ای معلم آورده شده است تا بر اساس آن‌ها بتوان اهداف، اصول و روش‌های تربیتی اخلاق حرفه‌ای را نهادینه ساخت.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول (۱): گزاره‌های توصیفی و تجویزی اخلاق حرفه‌ای معلم استنتاج شده از اسناد تحولی آموزش و پرورش

اسناد تحولی آموزش و پرورش	گزاره‌ها
<p>سند مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش</p>	<p>گزاره توصیفی: زمینه‌سازی برای دستیابی متریان به مراتبی از حیات طیبه، نیازمند برخورداری معلمان از شایستگی‌های لازم فردی و اجتماعی است.</p>
	<p>گزاره تجویزی: مربیان باید برای هدایت متریان به مراتبی از حیات طیبه، زمینه‌های اجتماعی و اخلاقی هدفمند تکوین و تعالی پیوسته هویت آن‌ها را فراهم آورند.</p>
	<p>گزاره توصیفی: درک موقعیت خود و دیگران و عمل مداوم برای اصلاح خود و دیگران بر اساس نظام معیار ربوبی، نیازمند آمادگی مربیان در همه ابعاد است.</p> <p>گزاره تجویزی: مدرسه صالح باید با ایجاد فضایی تعاملی میان مربیان و متریان (با سطوح خبرگی متفاوت) امکان ترکیب و به‌هم پیوستن تجربیات را متناسب با تفاوت‌های فردی متریان تدارک ببیند.</p>

اسناد تحولی آموزش و پرورش	گزاره‌ها
<p>سند تحول بنیادین آموزش و پرورش</p>	<p>گزاره توصیفی: کمک به هدایت متریان و زمینه‌سازی برای رشد و تحول وجودی آن‌ها با هدف شکل‌گیری و پیشرفت مداوم جامعه صالح، نیازمند اهتمام معلمان است.</p> <p>گزاره تجویزی: معلمان برای تربیت انسانی موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف (در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت)، حقیقت‌جو و عاقل، عدالت‌خواه و صلح‌جو و... باید متخلق به اخلاق الهی شوند.</p> <p>گزاره توصیفی: تربیت، فرایندی تعاملی و یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی است.</p>
<p>سند زیرنظام تربیت معلم و تأمین نیروی انسانی</p>	<p>گزاره توصیفی: زمینه‌سازی برای تربیت معلمان، نیازمند تدوین برنامه‌های عملیاتی لازم برای ترویج، تقویت مستمر و تحکیم فضایل اخلاقی در معلمان، با استفاده از تمام ظرفیت‌های آموزشی و تربیتی است.</p> <p>گزاره تجویزی: معلمان باید برای کسب فضایل اخلاقی اهتمام ورزند.</p>

اسناد تحولی آموزش و پرورش	گزاره‌ها
	<p>گزاره تجویزی: باید برای ایجاد نظام ارزیابی صلاحیت معلمان شامل شایستگی‌های اخلاقی، اعتقادی، انقلابی، حرفه‌ای و تخصصی و ارزشیابی متناسب با مبانی و اهداف سند تحول راهبردی اهتمام ورزید.</p> <p>گزاره توصیفی: تربیت معلم نیازمند تقویت شایستگی‌های اعتقادی، اخلاقی و حرفه‌ای معلمان و تحکیم نقش الگویی آنان در جامعه است.</p> <p>گزاره تجویزی: باید به تقویت اخلاق کار، تعلق خاطر به کار و سازمان و ارتقای فرهنگ سازمانی در مربیان اهمیت داده شود.</p>

تبيين اهداف، اصول و روش‌های نهادينه‌سازي اخلاق حرفه‌اي معلمان بر اساس اسناد تحولی

اینک بر اساس گزاره‌های به‌دست آمده از اسناد تحولی آموزش و پرورش به استنتاج اهداف، اصول و روش‌ها می‌پردازیم.

در واقع، اهداف اخلاق حرفه‌ای همان گزاره‌های تجویزی هستند که جهت اصول را مشخص می‌کنند.

اهداف تربیتی اخلاق حرفه‌ای معلمان

بر اساس گزاره‌های توصیفی و تجویزی به دست آمده از تحلیل اسناد تحولی آموزش و پرورش، به استنتاج اهداف غایی و واسطی برای اخلاق حرفه‌ای معلم پرداخته می‌شود.

هدف غایی: دستیابی به کمال و سعادت

این هدف در قلمرو تعلیم و تربیت رسمی و عمومی و تحقق اخلاق حرفه‌ای موجب رشد و ترقی نظام تعلیم و تربیت اسلامی می‌شود و نومعلمان و دانش‌آموزان را به سعادت حقیقی که همان قرب‌الی‌الله است نزدیک می‌کند؛ به عبارت دیگر، از دیدگاه دینی، تحقق سعادت جاوید آدمیان مستلزم نوعی زندگانی مؤمنانه است که آن را «حیات طیبه» می‌نامند (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ص ۴۵).

اهداف واسطه‌ای

الف) پرورش مسئولیت‌پذیری

مسئولیت‌پذیری اخلاقی شخص در عمل، به موقعیتی متعلق است که فرد در آن موقعیت زندگی می‌کند. لذا سه گونه محیط زندگی را می‌توان برشمرد: زندگی شخصی که خود شامل حریم خصوصی و حریم خانوادگی می‌شود، زندگی شغلی که ناظر به مسئولیت‌پذیری اشخاص در محیط شغلی است و زندگی شهروندی. این سه حوزه زیست آدمی از یکدیگر جدا نیستند؛ هرچند مسائل اخلاقی، شایستگی‌های منشی و بایستگی‌های کنشی در آنها متمایز است.

ب) کسب شایستگی‌ها

منظور از شایستگی در قلمرو اخلاق حرفه‌ای معلمان، مجموعه‌ای ترکیبی از صفات و توانمندی‌های ناظر به همه جنبه‌های اخلاقی، تخصصی و حرفه‌ای است که مرییان با هدف درک و بهبود موقعیت خود و دیگران و برای دستیابی خود و فراهم آوردن زمینه‌های دستیابی دیگران به حیات طیبه باید آن‌ها را کسب کنند.

شایستگی‌های معلمان در سه عرصه اساسی اخلاقی، تخصصی و حرفه‌ای جای می‌گیرند. بحث از شایستگی‌های منشی و بایستگی‌های کنشی در اخلاق تعلیم و تربیت، دارای دو رویکرد عمده است؛ رویکرد فردگرایانه که پیشینه‌ای دیرین دارد و هدف خود را بیان فضایل و الزامات اخلاقی معلمان و دانش‌آموزان می‌داند. در این رویکرد، از اخلاقیات متقابل مربی و متربی در فرایند یادگیری و یاددهی بحث می‌شود. رویکرد دوم، یعنی رویکرد سازمانی، محصول عصر جدید است که در آن سازمان‌ها بر اشخاص سلطه یافته‌اند. در این رویکرد، هدف از اخلاق، رشد اخلاقی سازمان‌های حرفه‌ای است و مباحث آن شایستگی‌های منشی و بایستگی‌های کنشی حقوقی سازمان‌هایی مانند مدرسه است.

اصول تربیتی اخلاق حرفه‌ای معلمان

مقصود از اصول، قواعد، دستورالعمل‌ها، بایدها و نبایدهای برگرفته از اسناد تحولی درباره اخلاق حرفه‌ای معلمان است. این اصول از گزاره‌های تجویزی (اهداف) و گزاره‌های توصیفی برگرفته از اسناد تحولی آموزش و پرورش استنتاج و برای دستیابی به آن‌ها اغلب از «استنتاج پیش‌رونده» استفاده شده است.

اصل احترام

- ۱- گزاره توصیفی: کرامت وجودی تمام انسان‌ها؛
- ۲- گزاره تجویزی: رسیدن به کمال و سعادت؛

۳- گزاره تجویزی (اصول): اصل احترام.

مهم‌ترین عنصر در تعامل اخلاقی با خود و دیگران، احترام است. دانش‌آموز می‌نگرد که معلم با دانش‌آموزان چگونه رفتار می‌کند؛ آیا این رفتار محترمانه است؟ میزان پایداری معلم به مواجهه محترمانه با دانش‌آموزان چقدر است؟ محترمانه بودن و یا توهین آمیز بودن رفتار معلم، به دانش‌آموزان درس ادب یا بی‌ادبی می‌دهد. بر همین اساس، می‌توان گفت واژه احترام دارای کاربردهای گوناگونی است؛ گاهی در معنی عام پایبندی به حقوق افراد به کار می‌رود، اما هنگامی که در بیان حقوق افراد، از حق احترام یاد کنیم، واژه احترام را در معنی خاص به کار برده‌ایم. احترام در این کاربرد، در برابر توهین و خوارداشتن به کار می‌رود.

اصل تعهد کاری

۱- گزاره توصیفی: آشنایی افراد با وظایف و مسئولیت‌های چهارگانه؛

۲- گزاره تجویزی: پرورش مسئولیت‌پذیری در معلمان؛

۳- گزاره تجویزی (اصول): اصل تعهد کاری.

تعهد حرفه‌ای به ارتباط خاص بین فرد حرفه‌مند و حرفه اشاره دارد. بنیان این ارتباط، دوستی و عشق فرد به حرفه است (فرامرزق‌املکی و همکاران، ۱۳۹۵). علاقه فراوان به حرفه، منشأ انگیزه درونی و خودانگیختگی فرد است و وی را به ایفای نقش در حرفه سوق می‌دهد. لذا تعلیم و تربیت بخش مهمی از زندگی معلم می‌شود و او از حرفه کسب هویت می‌کند.

اصل شایستگی محوری

۱- گزاره توصیفی: کسب شایستگی‌ها توسط افراد؛

۲- گزاره تجویزی: دستیابی معلمان به شایستگی‌های اخلاقی، تخصصی و حرفه‌ای؛

۳- گزاره تجویزی (اصول): اصل شایستگی محوری.

طبق اصل شایستگی، یکی از اصول اساسی در برنامه‌ریزی‌های موردنظر در حرفه معلمی، شایستگی محوری است؛ سیاست‌گذاران باید زمینه‌های لازم را برای دستیابی معلمان به این شایستگی‌ها فراهم آورند.

اصل شکیبایی

- ۱- گزاره توصیفی: زمینه‌سازی مربیان برای هدایت متربیان؛
- ۲- گزاره تجویزی: اهتمام معلمان به شناخت و اصلاح و سامان‌دهی موقعیت خود و دانش‌آموزان؛
- ۳- گزاره تجویزی (اصول): اصل شکیبایی.

بر اساس این اصل، لازمه کار کردن با کودک و نوجوان، برخورداری از شکیبایی است. معلم در ارتباط با دانش‌آموزان باید حلیم و صبور باشد. عرصه تعلیم جای از کوره‌در رفتن و به‌تنگ آمدن نیست. در ارتباط با این اصل باید یادآور شد که عواملی که موجب صبر و شکیبایی معلم می‌شوند، عبارت‌اند از: هدفمند بودن، آگاه بودن، عاشق بودن، علاقه قلبی به امر تعلیم و تربیت، احساس مسئولیت و خسته‌نشدن. معلم در امر اداره کلاس باید واقع‌بین باشد و صبر و تحمل زیادی از خود نشان بدهد.

روش‌ها

برای اجرای اصول (بایدها و نبایدها)، به روش‌های عملی نیاز است که از آن‌ها با عنوان روش‌های تربیتی یاد می‌شود (باقری، ۱۳۸۹، ص ۲۴۷).

روش اسوه‌سازی اخلاقی

گزاره مبنایی (هدف): دستیابی به سعادت و کمال؛

گزاره تجویزی (اصل): احترام؛

گزاره تجویزی (روش): اسوه‌سازی اخلاقی.

مدرسه، مکانی است که در آموزش احترام به کودک، نقشی مهم ایفا می‌کند و در رشد و تکامل شخصیت کودک تأثیر انکارناپذیری دارد. شیوه رفتار و کلام مربی در تقویت احترام کودکان به بزرگسالان تأثیر تعیین‌کننده‌ای دارد. لذا مدرسه نیز همانند خانواده در ایجاد صفت احترام به دیگران و رفع صفت ناپسند بی‌احترامی به دیگران، کودکان را یاری می‌دهد و فضیلت احترام به بزرگ‌ترها را در آن‌ها نهادینه می‌کند.

واژه «اسوه» درباره تاسی و پیروی از دیگران در کارهای خوب به کار می‌رود. در این روش، مربی می‌کوشد نمونه رفتار مطلوب را عملاً در معرض دید تربی قرار دهد و بدین گونه موقعیت اجتماعی او را دگرگون کند تا او به پیروی بپردازد و حالت نیکویی، مطابق با آن عمل نمونه، در خویش پدید آورد.

روش باورسازی ایمانی

گزاره مبنایی (هدف): پرورش مسئولیت‌پذیری در معلمان؛

گزاره تجویزی (اصل): تعهد کاری؛

گزاره تجویزی (روش): باورسازی ایمانی.

ایمان، گرایش قلبی و وابستگی اعتقادی و روانی به یک معبود است؛ به گونه‌ای که انسان طبق آن اعتقاد عمل کند و به لوازم ایمان و تعهدات آن پایبند باشد. در این تعریف، مفهوم باور نهفته است؛ باور یعنی قبول یک مطلب به وضوح، به نحوی که دل را مسحّر و روشن سازد. بنابراین، معلم اگر مکتب و عقیده و ایمان استوار داشته باشد، هم خود سعادتمند می‌شود و هم تکلیفش در حرفه‌اش مشخص است. در غیر این صورت، موجودی سرگردان است که مثل کاه با وزش باد به هر سو می‌رود و دچار ناهماهنگی می‌شود.

روش تعالی بخشی شئون مربیان

گزاره مبنایی (هدف): کسب شایستگی ها توسط افراد؛

گزاره تجویزی (اصل): شایستگی محوری؛

گزاره تجویزی (روش): تعالی بخشی شئون مربیان.

برای آنکه به شایستگی محوری در عرصه اخلاق حرفه‌ای معلمان توجه شود باید زمینه‌سازی‌های مناسب برای توانمندسازی ابعاد وجودی معلمان، ذیل ساحت‌های مختلف تربیتی صورت گیرد. بدین منظور، با نگاه یکپارچه تمام مؤلفه‌های هویتی معلمان شامل بینش، گرایش، میل، باور و عمل آنان موردنظر قرار می‌گیرد و تلاش می‌شود صفات و قابلیت‌های آنان با نگاهی همه‌جانبه اعتلا یابد.

روش آموزش تدریجی و مداوم

گزاره مبنایی (هدف): زمینه‌سازی مربیان برای هدایت متربیان؛

گزاره تجویزی (اصل): شکیبایی؛

گزاره تجویزی (روش): آموزش تدریجی و مداوم.

بر اساس این روش، معلمان باید با صبر و شکیبایی و به‌طور تدریجی و مداوم زمینه هدایت متربیان را فراهم کنند. بنا بر حرکت جوهری، همه موجودات مادی دارای حقیقتی سیال‌اند و پیوسته در حال نوشدن هستند؛ پس، نفس که از طریق بدن مادی استکمال پیدا می‌کند، دارای وجودی تدریجی است؛ یعنی انسان پیوسته در سیر تدریجی از قوه به فعل قرار دارد و شاکله انسانی به تدریج شکل می‌گیرد.

بدین معنا که رفتار بیرونی و افکار درونی در فعل و انفعالات خود به تدریج ملکات متناسب را به وجود می‌آورند. لذا برای تربیت باید فرایندی تدریجی در نظر گرفته شود و در مراحل مختلف اجرا گردد (قمی و همکاران، ۱۳۸۷،

ص ۱۰۴-۱۰۶).

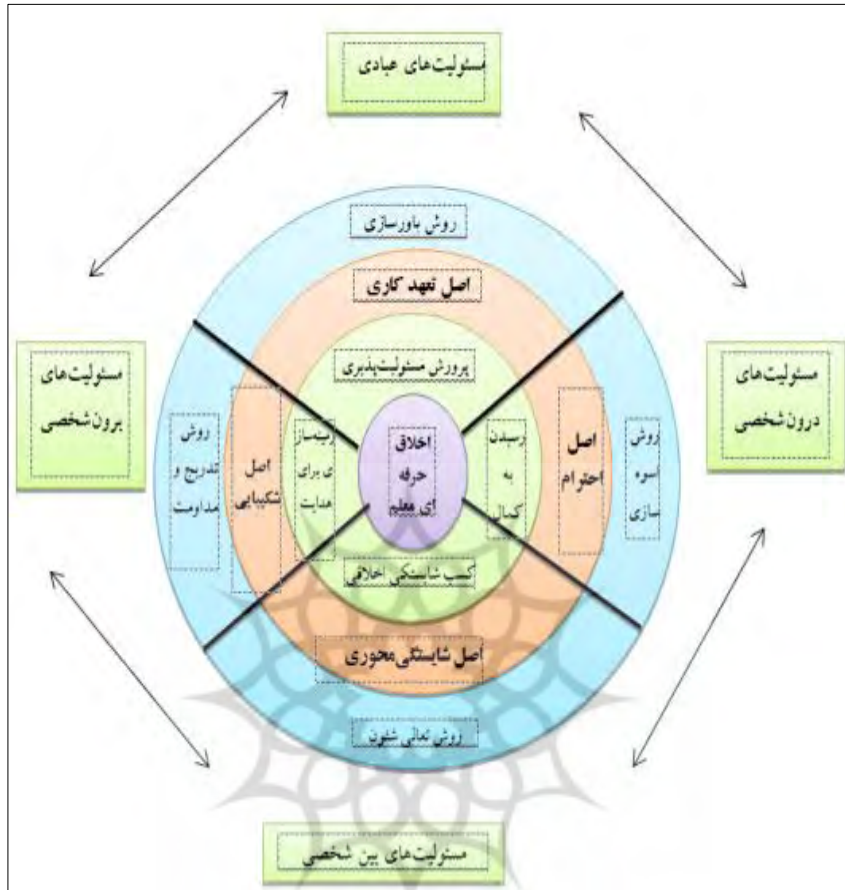
جدول (۲): اهداف، اصول و روش‌های اخلاق حرفه‌ای معلم بر اساس اسناد تحولی آموزش و پرورش

اهداف	اصول	روش‌ها
دستیابی به سعادت و کمال	احترام	اسوه‌سازی اخلاقی
پرورش مسئولیت‌پذیری در معلمان	تعهد کاری	روش باورسازی ایمانی
کسب شایستگی‌ها توسط افراد	شایستگی محوری	روش تعالی شئون وجودی
زمینه‌سازی مریان برای هدایت متریان	شکلیایی	روش آموزش تدریجی و مداوم

بر اساس مبانی، اهداف، اصول و روش‌های اخلاق حرفه‌ای معلم که از اسناد تحولی آموزش و پرورش به دست آمد، اینک به ارائه چارچوبی چندوجهی می‌پردازیم که مسئولیت‌های چهارگانه معلمان را در قبال خداوند، خود، دیگران و محیط‌زیست در بر دارد.

چارچوب ترسیمی به‌نوعی در دل مسئولیت‌های چهارگانه شکل گرفته است؛ بدین صورت که علاوه بر نهادینه کردن مسئولیت‌های اخلاقی، اهداف والای تعلیم و تربیت اسلامی که رسیدن به سعادت و قرب‌الی‌الله و دستیابی به فضایل و شایستگی‌های اخلاقی است نیز محقق می‌گردد.

شکل (۱): چارچوب اخلاق حرفه‌ای معلم بر اساس اسناد تحولی آموزش و پرورش

پرتال جامع علوم انسانی

نتیجه گیری

تحلیل فلسفی اسناد تحولی آموزش و پرورش نشان داد که اخلاق حرفه‌ای معلم در پیوند با مفاهیم تربیت، شایستگی‌های پایه، زمینه‌سازی، حیات طیبه، اسوه حسنه، ساحت‌های تربیتی، مدرسه صالح و... بیان شده است. لذا برای تبیین اخلاق حرفه‌ای معلم همه مفاهیم کلیدی بررسی و مبتنی بر تحلیل صورت گرفته، گزاره‌های توصیفی و تجویزی مرتبط شناسایی شد.

سپس، متناظر با این گزاره‌ها با بهره‌گیری از روش قیاس عملی، اهداف و اصول و روش‌های آموزش اخلاق حرفه‌ای معلم استنتاج گردید. اهداف اخلاق حرفه‌ای معلم شامل دستیابی به سعادت و کمال، پرورش مسئولیت‌پذیری، کسب شایستگی‌ها و زمینه‌سازی برای هدایت متریان است، اصول شامل احترام، تعهد کاری، شایستگی محوری و شکیبایی است و روش‌های آموزش اخلاق حرفه‌ای معلمان عبارت‌اند از:

اسوه‌سازی اخلاقی، باورسازی ایمانی، تعالی شئون وجودی و روش تدریج و مداومت. از آنجا که اهداف، اصول و روش‌های نهادینه کردن اخلاق حرفه‌ای در اسناد تحولی به‌طور مشخص تبیین و به کلیات اخلاق حرفه‌ای اشاره شده است، اهداف، اصول و روش‌های استنتاج شده از قابلیت کاربردی شدن در دانشگاه‌های فرهنگیان و تربیت دبیر برای آموزش نومعلمان برخوردارند.

محورها و مؤلفه‌های به‌دست آمده عبارت‌اند از:

معنویت‌گرایی و کرامت‌بخشی، تعامل (رفتار ارتباطی)، عدالت، پرورش فضایل اخلاقی، اهتمام به پرورش فکر و اندیشه، اعتدال‌گرایی، مسئولیت‌پذیری و شکوفایی استعدادها که با پژوهش‌های پیشین (فرامرز قراملکی، ۱۳۸۵، ۱۳۸۸ و ۱۳۹۵؛ مطهری، ۱۳۷۸ و ۱۳۷۴) هم‌خوانی دارند.

از جمله نتایج متفاوتی که پژوهش حاضر بدان دست یافت، تحلیل فلسفی اسناد تحولی آموزش و پرورش و استنتاج دلالت‌های تربیتی برای اخلاق حرفه‌ای معلمان

در قالب اهداف، اصول و روش‌های تربیتی است؛ لذا هم‌سویی و ناهم‌سویی خاصی نیز با آن گزارش نشده است. همچنین، رویکرد پژوهش حاضر، فلسفی و استنتاجی است که به نوبه خود رویکردی نو به حساب می‌آید.

کتاب‌نامه

۱. امام، محمدرضا (۱۳۸۶)، مبانی فقهی و حقوقی امانت‌داری در اخلاق حرفه‌ای در تمدن ایران و اسلام، تهران: آگاه.
۲. باقری، خسرو، نرگس سجادیه و طیبه توسلی (۱۳۸۹)، رویکردها و روش‌های پژوهش در فلسفه تعلیم و تربیت، تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۳. برنامه زیرنظام تربیت معلم و تأمین منابع انسانی نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۸)، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
۴. بیگ‌زاده، جعفر، محمد صادقی و داوود ابراهیم‌پور (۱۳۹۱)، «تأثیر عوامل سازمانی بر رشد اخلاق حرفه‌ای کارکنان»، اخلاق در علوم و فناوری، ش ۲، ص ۱-۲۵.
۵. حاجی‌بابایی، حمیدرضا و سوسن کشاورز (۱۳۹۱)، مدرسه‌ای که من دوست دارم، تهران: مدرسه.
۶. حسینی، نجمه و عفت عباسی (۱۳۹۱)، «راهکارهای نهادینه کردن اخلاق حرفه‌ای در سازمان‌ها از دیدگاه آموزه‌های دینی»، اسلام و پژوهش‌های تربیتی، سال ۲، ش ۱، ص ۱۲۹-۱۵۴.
۷. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)، تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
۸. صالح‌نیا، منیره و زینب توکلی (۱۳۸۸)، «اخلاق سازمانی با تأکید بر منشور اخلاقی»، اخلاق در علوم و فناوری، ش ۳ و ۴، ص ۲۰-۳۵.
۹. غلام‌پور، میثم، محسن آیتی و احمد واشقانی فراهانی (۱۳۹۹)، «تبیین مؤلفه‌های تربیت اخلاقی فراگیران و تحلیل جایگاه آن در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش»، پژوهش‌نامه اخلاق، سال ۱۳، ش ۴۹، ص ۱۲۹-۱۵۰.
۱۰. فرامرزق‌راملکی، احد (۱۳۸۵)، اخلاق حرفه‌ای، قم: مجنون.

۱۱. فرامرزق‌راملکی، احد (۱۳۸۶)، بر سر گنج؛ در اخلاق حرفه‌ای در تمدن ایران و اسلام، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۱۲. فرامرزق‌راملکی، احد (۱۳۸۸)، در آمدی بر اخلاق حرفه‌ای، تهران: سرآمد.
۱۳. فرامرزق‌راملکی، احد، زینب برخوردار و فائزه موحدی (۱۳۹۵)، اخلاق حرفه‌ای در مدرسه، تهران: مؤسسه آموزشی فرهنگی.
۱۴. فرمهینی فراهانی، محسن و لیلا بهنام جام (۱۳۹۱)، «بررسی میزان رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش در اعضای هیئت علمی دانشگاه شاهد»، اخلاق در علوم و فناوری، سال ۷، ش ۱، ص ۱-۱۰.
۱۵. قمی، محسن و همکاران (۱۳۸۷)، «نظریه حرکت جوهری؛ پیامدهای فلسفی تربیتی»، اندیشه دینی، ش ۲۹، ص ۹۱-۱۱۶.
۱۶. گودرزی، مصطفی (۱۳۸۸)، بررسی مبانی دینی اخلاق حرفه‌ای معلمان از دیدگاه اندیشمندان مسلمان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کردستان.
۱۷. مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۸۹). تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
۱۸. محمدی، مسلم و مهدی گل‌وردی (۱۳۹۲)، «مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در سازمان با الگوگرفتن از مبانی دینی»، دوفصلنامه اسلام و مدیریت، سال ۲، ش ۳، ص ۱۶۱-۱۸۰.
۱۹. مصلحی نوش‌آبادی، حسین (۱۳۹۲)، بررسی اخلاق حرفه‌ای معلمی از منظر شهید مطهری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان.
۲۰. مطهری، مرتضی (۱۳۷۴)، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران: صدرا.
۲۱. مطهری، مرتضی (۱۳۷۸)، فلسفه اخلاق، تهران: صدرا.

22. Bowie, N. (2003), the role of ethics in professional education; in: A companion to the philosophy of education; R. Curren, (Ed), Blackwell Publishing.
23. Ngang, T. K., & Chan, T. C. (2015), The importance of ethics, moral and professional skills of novice teachers Procedia-Social and Behavioral Sciences, 205, 8-12.
24. Ontario College of Teachers (2011), “The ethical standards for the teaching profession”, <http://www.oceo.ac>

References

1. Bagheri, Khosrow, Narges Sajjadih and Tayebah Tavassoli (2010), *Approaches and Research Methods in the Philosophy of Education*, Tehran: Research Institute for Cultural and Social Studies.
2. Bikzadeh, Jafar, Mohammad Sadeghi and Davood Ebrahimpour (2012), "The effect of organizational factors on the growth of professional ethics of employees", *Ethics in Science and Technology*, Vol. 2, p. 1-25.
3. Bowie, N. (2003), *the role of ethics in professional education*; in: A companion to the philosophy of education; R. Curren, (Ed), Blackwell Publishing.
4. Faramarz Gharamaleki, Ahad (2006), *Professional Ethics*, Qom: Majnoon.
5. Faramarz Gharamaleki, Ahad (2009), *An Introduction to Professional Ethics*, Tehran: Saramad.
6. Faramarz Gharamaleki, Ahad, Zeinab Barkhordari and Faezeh Movahedi (2016), *Professional ethics in school*, Tehran: Cultural Educational Institute.
7. Faramarz Gharamolki, Ahad (2007), *On the Treasure; In Professional Ethics in Iranian and Islamic Civilizations*, Tehran: Research Institute for Cultural and Social Studies.
8. Farmahini Farahani, Mohsen and Leila Behnam Jam (2012), "Study of the level of observance of the components of professional ethics of education in the faculty members of Shahed University", *Ethics in Science and Technology*, Vol. 7, No. 1, p. 1-10.
9. *Fundamental Transformation Document of Education* (2011), Tehran: Secretariat of the Higher Education Council.
10. Gholampour, Meysam, Mohsen Ayati and Ahmad Vashghani Farahani (1399), "Explaining the components of moral education of learners and analyzing its place in the document of fundamental change in education", *Journal of Ethics*, Vol. 13, No. 49, p. 129-150.
11. Goodarzi, Mostafa (2009), *A Study of the Religious Foundations of Teachers' Professional Ethics from the Perspective of Muslim Thinkers*, Master Thesis, University of Kurdistan.
12. Hajibabaei, Hamidreza and Susan Keshavarz (2012), *The school I like*, Tehran: School.
13. Hosseini, Najmeh and Abbasi, Effat (2012), "Strategies for institutionalizing professional ethics in organizations from the perspective of religious teachings", *Islam and Educational Research*, Vol. 2, No. 1, p. 154-129.
14. Imam, Mohammad Reza (2007), *Jurisprudential and Legal Principles of Trust in Professional Ethics in Iranian and Islamic Civilizations*, Tehran: Agah.
15. Mohammadi, Muslim and Golverdi, Mehdi (2013), "Components of professional ethics in the organization modeled on religious principles", *Bi-Quarterly Journal of Islam and Management*, Second Year, No. 3, p. 180-161.
16. Moslehi Noshabadi, Hossein (2013), *A Study of Teacher Professional Ethics from the Perspective of Shahid Motahari*, Master Thesis, University of Isfahan.
17. Motahari, Morteza (1992), *Philosophy of ethics*, Tehran: Sadra Publications.
18. Motahari, Morteza (2009), *Education in Islam*, Tehran: Sadra Publications.
19. Ngang, T. K., & Chan, T. C. (2015), The importance of ethics, moral and professional skills of novice teachers *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 205, 8-12.
20. Ontario College of Teachers (2011), "The ethical standards for the teaching profession", <http://www.oceo.ac>.
21. Qomi, Mohsen et al. (2008), "Theory of Substantial Motion; Philosophical consequences of education", *Religious Thought*, Vol. 29, p. 91-116.
22. Salehnia, Monira and Zeinab Tavakoli (2009), "Organizational ethics with emphasis on the ethical charter", *Ethics in Science and Technology*, vols. 3 & 4, p. 20-35.
23. *Teacher Training and Human Resources Subsystem Program of the Formal and General Education System of the Islamic Republic of Iran* (2019), Secretariat of the Higher Education Council.
24. *Theoretical foundations of the document of fundamental transformation of education* (2010), Tehran: Secretariat of the Higher Education Council.